ॐ

શ્રી પરમકૃપાળુદેવાય નમઃ

કઠોપનિષદ

શિબિર-૭

અધ્યાય-૨ દ્વિતીય વલ્લી

WORKSHEET **Marks: 50**

Name: .... Tel. No.: .... Group: ....

(I) સાચો જવાબ પસંદ કરો. **Marks: 5**

૧. જીવનમુક્ત થયા પછી .... ન હોઈ શકે.
(a) વાસના (b) પ્રારબ્ધ (c) દેહ (d) ઉપાધિ

૨. વિભાવો, વિકારો, વિકલ્પો નષ્ટ કરવા માટે .... કેળવવી જરૂરી છે.
(a) ભેદદ્રષ્ટિ (b) પર્યાયદ્રષ્ટિ (c) દ્રવ્યદ્રષ્ટિ (d) સ્થૂળદ્રષ્ટિ

3. ....ને કારણે ઉપશમ સુખ અનુભવાય છે.
(a) વિકલ્પોની મંદતા (b) વિકલ્પોની ઉત્પત્તિ (c) વિકલ્પો વધવા (d) વિભાવોની ઉત્પત્તિ

૪. બ્રહ્મનિષ્ઠ શ્રોત્રિય ગુરુ દ્વારા બ્રહ્મતત્ત્વનું શ્રવણ કરવાથી .... થાય.
(a) પરોક્ષજ્ઞાન (b) અપરોક્ષજ્ઞાન (c) સાક્ષાત્કાર (d) બ્રહ્માનુભૂતિ

૫. આત્માને અનુભવવા માટે .... જોઈએ.
(a) બાહ્ય પ્રકાશ (b) ઇન્દ્રિય (c) મન (d) ઉપયોગની અંતર્મુખતા

(II) આ વલ્લીમાં આપેલ નગરના રૂપક અનુસાર જોડકાં બનાવો. **Marks: 5**

૧. નગર	(a) આત્માની નિષ્ક્રિયતા
૨. રાજા	(b) મૃત્યુ વખતે અવયવોનું નિસ્તેજ પડ્યા રહવું
3. નગરના ૧૧ દ્વાર	(c) પ્રાણ
૪. મુખ્યમંત્રી	(d) શરીર
૫. બાંધકામ, વહીવટ, અર્થ આદિ તંત્ર	(e) આત્મા
૬. નગરના દ્વારોનું રાત્રે બંધ થવું	(f) શરીરના સૂક્ષ્મ છિદ્રો
૭. નગરજનો	(g) હાડકાં, લોહી, સફેદ રક્તકણો
૮. રસ્તાઓ, નદીઓ, પોલીસ	(h) ૭00 કરોડ જીવકોશ
૯. નગરમાં રાજાનું શયન કરવું	(i) સૂતી વખતે આંખ, મોં આદિ બંધ હોવા
૧0. રાજાના ચાલ્યા જવાથી નગરજનોનું બળહીન થઈ જવું	(j) પાચન તંત્ર, શ્વાસ તંત્ર, રુધિર તંત્ર

૧) .... ૨) .... 3) .... ૪) .... ૫) .... ૬) .... ૭) .... ૮) .... ૯) .... ૧0) ....

(III) એક કે બે શબ્દોમાં જવાબ લખો. **Marks: 5**

૧. ફેફસાં અને શ્વાસોચ્છવાસ દ્વારા શરીરમાં અભિવ્યક્ત થતા વાયુનું નામ શું છે? ....

૨. સ્વપ્રરૂપી પ્રવૃત્તિનું નિમિત્ત કારણ શું છે? ....

૩. વૈદિક માન્યતા અનુસાર સંસારમાં કેટલી યોનીઓ છે જેમાં આત્મા જન્મ લઈ શકે? ....

૪. પુણ્ય-પાપ સમાન હોય તો કઈ ગતિની પ્રાપ્તિ થાય છે? ....

૫. કઠોપનિષદમાં કઈ બે વસ્તુઓનું સુભગ મિલન હોવાના કારણે તે સર્વોત્કૃષ્ટ મનાય છે? ....

(IV) નીચેનું કથન સાચું છે કે ખોટું તે લખો. ખોટું હોય તો તેનું કારણ દર્શાવો. **Marks: 5**

૧. ઉપનિષદના ઋષિઓના અંતરમાં આત્મા પ્રત્યે બહુમાન અને દેહ પ્રત્યે નિંદાનો ભાવ હતો.

....

૨. જીવનું મૃત્યુ થવાથી તે વિદેહમુક્ત થાય છે.

....

૩. પ્રાણ, અપાન, ઈન્દ્રિયો સ્વતંત્ર રીતે ભેગા મળીને દેહનો વ્યાપાર ચલાવી શકતા નથી.

....

૪. આત્મનિરીક્ષણ વખતે આપણે આપણા સ્વભાવમાં રહેલ અશુદ્ધતા તપાસી, પકડી અને તેને સુધારવાની છે.

....

૫. આત્મા દ્વારા ઉત્પન્ન થતાં દ્રવ્યકર્મ ચેતનરૂપ હોવાથી આત્માને મનુષ્યની કામનાઓ પરિપૂર્ણ કરનાર કહ્યો છે.

....

(V) નીચે આપેલ શબ્દોનો અર્થ લખો. **Marks: 5**

૧. દેવા (૨ અર્થ) - ....

૨. ગુહ્યમ્ - ....

૩. નિત્યોડનિત્યાનાં - ....

૪. નેતરેષામ્ - ....

૫. અનિર્દેશ્યં - ....

(VI) એક વાક્યમાં જવાબ લખો. **Marks: 10**

૧. બીજા મંત્રમાં સૂર્ય, વાયુ, અગ્નિ આદિ જુદી-જુદી રચનાઓની યાદી આપી કઈ સમજ આપવામાં આવી છે?

....

૨. બ્રહ્મચર્યની રક્ષામાં પ્રાણાયામ કઈ રીતે મદદરૂપ છે?

....

૩. જ્ઞાનીઓ અમુક સત્યો માટે પુનરાવર્તન શા માટે કરે છે?

....

૪. સાતમા મંત્રમાં આત્મા કઈ યોનિમાં જાય છે તે માટે વાપરવામાં આવેલ યથાશ્રુતમ્ શબ્દનો અર્થ સમજાવો.

....

૫. મૃત્યુ વખતે દેહમાં ઇન્દ્રિયગોલકો રહેવા છતાં ઇન્દ્રિય વ્યવહાર શા માટે બંધ થઈ જાય છે?

....

૬. દેહસ્થ જીવાત્માને શેની માટે ઇન્દ્રિય, પ્રાણ, મન, બુદ્ધિ આદિના સંઘાતની જરૂર પડે છે? શેની માટે તેની જરૂર નથી પડતી?

....

૭."પરમતત્ત્વ એક જ છે" - ઉપનિષદની આ વાતનો અજ્ઞાનીઓએ કઈ રીતે વિપરીત અર્થ લીધો?

....

૮. અપરોક્ષાનુભૂતિ દ્વારા પ્રાપ્ત થતાં સુખ-શાંતિની વાત સાંભળી નચિકેતાના મનમાં શું ઈચ્છા જાગી?

....

૯. શરીરમાં સંચરતા પાંચ વાયુનાં નામ લખો.

....

૧૦. આત્મા અને અગ્નિની જ્યોતિમાં શું સમાનતા છે અને શું ભેદ છે?

....

(VII) નીચે આપેલ ખોટી સમજણને સવળી કરો. **Marks: 5**

૧. બ્રહ્મજ્ઞાન થતાં દેહરૂપી ઉપાધિ નષ્ટ થઈ જાય છે તેથી તે દિવસે જ્ઞાનીનો દેહવિલય થયો એમ કહેવાય છે.

....

૨. શ્વાસ, પાચન વગેરે ક્રિયાઓ ચાલે છે માટે આપણે જીવીએ છીએ.

....

૩. દુ:ખ એ આત્માનો ધર્મ છે.

....

૪. શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ માટે લક્ષ્મી, અધિકાર, પરિવાર, પ્રશંસા નહીં પણ માત્ર શાસ્ત્રો મુખપાઠ કરવા જરૂરી છે.

....

૫. બાહ્ય પ્રકાશ વિના આત્મા કાંઈ જાણી શકતો નથી.

....

(VIII) ટૂંકાણમાં જવાબ લખો. **Marks: 10**

૧. આફ્રિકન આદિવાસીઓ - બાળકનો જન્મ. ટૂંકમાં દૃષ્ટાંત લખી તેનો પરમાર્થ લખો.

....

....

....

....

૨. શેરી - લેમ્પપોસ્ટ. ટૂંકમાં દૃષ્ટાંત લખી તેનો પરમાર્થ સમજાવો.

....

....

....

....

૩. અગ્નિ - વિવિધ રૂપો. ટૂંકમાં દૃષ્ટાંત લખી તેનો પરમાર્થ સમજાવો.

....

....

....

....

૪. નિદ્રા વખતે શરીર સૂતું હોય છે છતાં ભીતર કંઈક જાગૃત હોય છે તે શા પરથી કહી શકાય એ માટે કોઈ પણ બે તર્ક લખો.

....

....

....

....

૫. આ વલ્લીનો છેલ્લો મંત્ર આરતી પછી બોલીને પરમાત્માને શું પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે?

....

....

....

....

*** * ***